

Jagusztn Tamás: A fogyasztói jogsértések megszüntetésére irányuló eljárások reformja - az új irányelv küszöbén (GJ, 2021/6., 19-24. o.)

Az utóbbi évtizedekben a globális tömegtermelés és a határokon átívelő elektronikus kereskedelem jelentősen megváltoztatta a fogyasztási szokásokat.[1] A vállalkozások fogyasztók ezreivel vagy akár millióival kerülnek kapcsolatba. A megtévesztő reklámok vagy a tisztességtelen általános szerződési feltételek széles körben fejtik ki negatív hatásukat.[2] A modern fogyasztói társadalmakban a tömegesen gyártott rosszabb minőségű, de olcsó termékek, valamint a gyakran egyoldalú szabványszerződések elterjedése megkívánja, hogy olyan jogvédelmi intézmények jöjjenek létre, amelyek biztosítják, hogy a rövid távú piacgazdasági érdekek ne nyomják el a társadalom hosszú távú érdekeit,[3] vagyis a tömeges jogsértések elterjedését. A kis értékű ügyleteknél bekövetkező jogsértések esetén a fogyasztók jellemzően nem fordulnak bírósághoz jogaik védelme érdekében. Azonban a jogsértések tömeges feltárása és bíróság előtti megállapítása, illetve szankcionálása visszatartó erejű a vállalkozásoknak. A bírságok és kártérítések preventív hatása generális és speciális módon is érvényesül a piacon. Ez arra ösztönzi a vállalkozásokat, hogy megfelelő minőségű termékeket gyártsanak, a fogyasztókat teljeskörűen informálják, tisztességes szerződési feltételeket alkalmazzanak, mindez pedig hosszú távon ahhoz vezet, hogy a fogyasztókért folytatott verseny kiegyensúlyozottá válik. A fogyasztásra érzékeny - például beteg, idős, fiatal[4] - fogyasztók jogvédelmére pedig különös hangsúlyt kell fektetni, hiszen ők azok, akik saját jogaik megvédésére koruk, tájékozottságuk, anyagi helyzetük révén sok esetben nem képesek. Tehát ezek a jogi-gazdasági változások rendkívüli mértékben hatással vannak a magánjog fundamentumára, az egyenlő felek jogai és kötelezettségei közötti egyensúlyra. Így a piacgazdasági és társadalmi érdekeket erodáló folyamatokkal szembeni jogvédelmi mechanizmusok hiányának az lenne a következménye, hogy tömeges jogsértések maradnak a jogrendszerben.

A jogállami elvárások, ezen belül a magánjogot sértő folyamatokkal szembeni jogvédelmi mechanizmusok kiépítése szükségességének felismerése nyomán fejlődött Európában a fogyasztóvédelmi gondolkodás.[5] E körben alapvetően két cél elérése körvonalazódik. Elsődlegesen lehetővé kell tenni a fogyasztók védelmének megerősítését, könnyebbé és hatékonyabbá téve számukra a jogaik igazságszolgáltatáson keresztüli érvényesítését, vagyis a joghoz való hozzáférést. Másodlagosan pedig a belső piac működése érdekében az igényérvényesítést gátló akadályokat kell megszüntetni, elősegítendő a vállalatok közötti valódi és tisztességes verseny feltételeit. Mindezek közösségi szintű elérése érdekében pedig a határon átnyúló kollektív jogsértések miatti eljárási lehetőségek közelítése érdekében különböző harmonizált keresetindítási lehetőségeket kell kidolgozni, melyet a tagállamok egészben vagy részben átvehetnek, követhetnek.

Az Európai Unió a fogyasztóvédelem terén döntően anyagi jogrendszert alakított ki, míg a jogérvényesítés, a megelőzés, a rendezés és a kárpótlás szabályait alapvetően a nemzeti jogalkotásra bízta. Az Európai Bizottság a tagállamok állam-, illetve kormányfőiből álló Európai Tanács 1995. júniusi cannes-i ülésére elkészítette a közép- és kelet-európai társult országok számára az egységes belső piaci közösségi jogszabályok átvételéhez iránymutatást adó ún. Fehér Könyvet. A Fehér Könyv mellékletének 23. fejezete határozta meg a fogyasztóvédelmi szabályozás területén szükséges jogközelítési feladatokat.

Ezt követően az Európai Bizottság a kollektív jogorvoslattal kapcsolatos ötletgyűjtő eseményt rendezett Leuvenben 2007. június 29-én, valamint a portugál elnökség 2007 novemberében kollektív jogorvoslati konferenciát szervezett, aminek eredményeként az Európai Bizottság 2008-ban egy Zöld Könyvet tett közzé a fogyasztói kollektív jogorvoslatról, a közös kollektív jogorvoslati eljárás javaslatának elkészítéséig.[6]

A Zöld Könyvet követően, 2009-ben konzultációs dokumentumot tettek közzé, amely elemzi a lehetőségek hatását a 2008-ban Zöld Könyvre adott válaszok fényében. 2011-ben újabb konzultációt indítottak a kollektív jogorvoslat koherens európai megközelítése érdekében, amelynek célja a kollektív jogorvoslat közös jogi elveinek meghatározása volt.[7]

Ezt követte az Európai Bizottság 2013. június 11-én közzétett ajánlása,[8] amelynek célja a kollektív jogorvoslat koherens, horizontális megközelítésének meghatározása volt az Európai Unióban, a tagállami rendszerek harmonizálása nélkül. Az ajánlás előkészítése során az Európai Bizottság megbízásából a londoni székhelyű Ashurst ügyvédi iroda tanulmányt készített az igényérvényesítési akadályokról. Az Ashurst-tanulmány a csoportos igényérvényesítés, a group litigation öt különböző típusát különböztette meg, melyek a csoportos kereset, a közös igény, a képviseleti kereset, a kapcsolt kereset és az igényátruházás.

A csoportos kereset vagy class action polgári bírósági eljárás, amelyben az egyik fél vagy egy csoport képviselője pert indíthat. A csoport tagja dönthet úgy, hogy kilép az eljárásból, így az ügyben hozott ítélet nem köti. Az ítélet eredményeként fizetendő kártérítés a csoport tagjait illeti meg, illetve a képviselőt.

A közös igény, a collective claim egy olyan csoport nevében előterjesztett közös követelés, melynek tagjai azonosított vagy azonosítható személyek. A megítélt kártérítés a csoportot, mint egészet illeti meg, nem a csoport különböző tagjait.

- 19/20 -

A képviseleti kereset, a representative action azonosított személyek, általában egy egyesület tagjai nevében benyújtott egyetlen követelés. Az ítéletből eredő kártérítést a csoport tagjait illeti meg.

A kapcsolt kereset, a joint action több felperes által együtt előterjesztett követelés, vagy olyan kereset, amelyhez más felperesek is csatlakoznak. Ennek feltétele, hogy a bíró megállapítsa, hogy bizonyos kapcsolat áll fenn a felperesek között - például ugyanaz a károkozó, és a kár ugyanazon tényeken alapul. Az ilyen típusú kereset eltér a csoportos keresettől vagy közös igénytől, mivel az igények csak eljárásjogilag kapcsolódnak össze, valamint egy ítélet születik a per végén, de az ítéletben az egyes követeléseket külön kell kezelni, és a kártérítés megállapítására felperesenként külön kerül sor.

Végül az igényátruházás, az assignment of claims esetén a potenciális felpereseknek lehetősége nyílik igényérvényesítési jogosultságuk átruházására független harmadik fél részére.[9]

Az Európai Bizottság az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről 2013/396/EU számon, 2013. június 11-jén ajánlást adott ki a tagállamok számára. A 2013/396/EU ajánlás 38. pontja kétéves határidőt ír elő a tagállamok számára, hogy az előírt elveket érvényesítsék és azokról statisztikai adatszolgáltatás keretében beszámoljanak. Az Európai Bizottság a 2013/396/EU ajánlásában felhívta a tagállamokat arra, hogy a közösségi jogi jogsértések vonatkozásában teremtsék meg a csoportos perlés

lehetőségét és szabályozzák a csoportperet.[10] A 2013/396/EU ajánlás eredményeként várhatóan több európai ország is csatlakozni fog a közeljövőben ehhez a körhöz.[11] A 2013/396/EU ajánlás célja, hogy befolyással legyen a tagállamok nemzeti eljárási szabályozására, és ösztönözze a kollektív jogorvoslat egységesebb megközelítését azáltal, hogy megfogalmazza a javasolt közös elvek alapján alkalmazandó kollektív jogorvoslati eljárásokat. Ennek során arra törekszik, hogy az Európai Bizottságon belül összeegyeztessék az elveket a Versenypolitikai Igazgatóságnak a "trösztellenes kártérítési követelések" opt-out fellépését támogató álláspontjával, valamint az Egészségügyi és Fogyasztói Ügyek Igazgatóságának az általános kollektív jogorvoslati mechanizmusok bevezetését támogató álláspontjával. A 2013/396/EU ajánlás kidolgozását megelőző folyamatok során a legnagyobb nehézséget az jelentette, hogy megtalálják a közös nevezőt az igencsak különböző jogi hagyományokkal rendelkező tagállamok között.

Az Európai Bizottságnak elsősorban az Európai Unió Bíróságának a Manfredi-ügyben[12] kimondott jogértelmezésével kellett számot vetnie, miszerint bárkinek, aki a trösztellenes jogszabályok megsértéséből adódóan kárt szenvedett, joga van arra, hogy nemzeti bíróság előtt kártérítést követeljen. Erre is figyelemmel az ajánlás egyik elvi kiindulópontjaként arra jutottak, hogy az Európai Unióban a kollektív jogorvoslat mindkét mechanizmusának párhuzamos kell érvényesülnie: lehetőséget kell biztosítani bizonyos feljogosított - állami és magánjogi - szervek számára, hogy az azonosított vagy - ritkább esetben - nem azonosítható károsultak nevében felléphessenek, és nem szabad megfélemlíteni a fogyasztók egyéni igényérvényesítéséről sem. Meg kell teremteni annak a biztosítékait is, hogy ugyanazon kárra ne nyújtsanak be többszörös kártérítést.[13]

A 2013/396/EU ajánlás előmunkálataikor,[14] a közösségi szintű kollektív keresetindítás feltételeinek meghatározásakor elvetették az Amerikai Egyesült Államokban (USA) alkalmazott mintát követő csoportos kereset, a class action átvételét. Ennek elsődleges oka az volt, hogy nem akartak teret adni a gyakorlatok olyan irányú fejlődésének, amellyel az amerikai egyesületi keresetek mintájára, a fogyasztók érdekeinek védelme címén indított eljárásokba befektetők vagy ügyvédek jelentős összegekhez jutnak kártalanítás vagy büntető célú kártérítés címén. Felismerték továbbá azt is, hogy az amerikai esküdtszéki rendszerben a nem hivatásos elemek részvétele az oka annak, hogy egyes bíróságok túlságosan a fogyasztóknak kedvező döntéseket hoznak, melynek szükségszerű eredménye a kedvezőbb bíróságok előtti perindítás. Ezt védené ki az egységes közösségi eljárás bevezetése, amelyben a jogkövetkezmények azonos jellegűek lennének. A perbeli részvétel módjai között az opt-out rendszert tartották előnyösebbnek, amiben elkerülhetők az abból adódó nehézségek, hogy a csoport tagjai már az eljárás elején jelentkeznek. További kívánatos szempont volt az amerikai típusú sikerdíjak elkerülése. A végső célkitűzés az volt, hogy az európai polgárok egységes eljárásban érvényesíthessék majd jogait, mivel ki akarták védeni a forum shoppingot, vagyis azt, hogy a fogyasztók kérelmeikkel inkább olyan bíróságokhoz forduljanak, akik köztudottan számukra kedvezőbb döntést hozó hírében állnak.

A 2013/396/EU ajánlást megelőző évtizedekben az európai országok mind eltérő hagyománnyal és megközelítéssel láttak hozzá e jogintézmények megalkotásához. A jogintézmények, a szabályozás, a joggyakorlat sok országban hasonló, mivel jellemző, hogy egyes országok átveszik a már kialakított szabályozást, a "jogi transzplantáció" egy formája ez. A különböző verziók főleg az adott ország jogi hagyományaitól, valamint a társadalmat érintő történésektől függnék.[15] Mondhatni minden jogrendszert egyedi konstrukciók jellemeznek, ahol a csupán bizonyos aspektusokban megvalósuló európai uniós

jogharmonizációnak és az USA jogából származó class action általánosnak tekinthető hatásának tudható be, hogy néhány közös vonást egyáltalán felfedezhetünk.[16] Viszont a hatékony fogyasztóvédelmi intézkedések meghozatalához szükséges a tagállamok közötti összehangolt fellépés, melyet a 2013/396/EU ajánlás elősegíteni kíván.

A 2013/396/EU ajánlás sikeréhez fűzött bizodalmat már a megszületésekor az árnyékolta be, hogy az ajánlás nem kötelező erejű, tehát soft law-nak minősül. Vagyis lehetővé teszi az intézmények számára álláspontjuk közlését, és azt, hogy intézkedési stratégiára tegyenek javaslatot anélkül, hogy az ajánlás címzettjeire bármilyen jogi kötelezettséget rónának. Hét tagállam fogadta el a kollektív jogorvoslatról szóló jogszabá-

- 20/21 -

lyainak reformját a 2013/396/EU ajánlás alapján, de az elfogadott reformok sem minden esetben követték annak elveit, az érintett tagállamok erre vonatkozó törvényi szabályozása csak egy részét emelte be a 2013/396/EU ajánlásban megfogalmazott megoldásoknak. Belgium és Litvánia legelső alkalommal vezetett be kártérítésre irányuló kollektív jogorvoslatot a jogrendszerébe. Franciaországban és az Egyesült Királyságban is jelentősen módosították a vonatkozó jogszabályokat. Hollandiában és Szlovéniában még nem született meg a végleges megoldás, Dániában pedig aktív viták övezik a lehetséges jövőbeni jogszabályt. Kilenc tagállam pedig még mindig nem rendelkezik kártérítésre irányuló, kollektív jogorvoslattal.[17]

Az Európai Bizottság a 2013/396/EU ajánlás végrehajtásáról 2018-ban jelentést készített,[18] valamint 2017-ben a 2009/22/EK irányelvre vonatkozóan REFIT célra vezetőségi vizsgálatot folytatott.[19] Ezek kimutatták, hogy az uniós jog kollektív fogyasztói érdekeket érintő megsértésének kockázata egyre nő a gazdasági globalizáció és digitalizáció miatt. A megállapítások eredményeként a fogyasztók kollektív igényeinek érvényesítésének egységes szabályozása felé vezető úton 2020-ban jelentős előrelépés történt. Az Európai Bizottság áprilisban az Európai Parlament és Tanács a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti eljárásokról és a 2009/22/EK hatályon kívül helyezéséről címmel irányelv javaslatot (a továbbiakban: Javaslat) nyújtott be.[20] A Javaslat célja a 2009/22/EK irányelv modernizálása és felváltása. A Javaslat 2020-ban az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1828 irányelve (2020. november 25.) a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről címmel került elfogadásra (a továbbiakban: Irányelv).

A kollektív fogyasztói jogvédelemmel kapcsolatos uniós célra vezetőségi vizsgálatok[21] arra a következtetésre jutottak, hogy a 2009/22/EK irányelvet olyan jelentős hiányosságok jellemezték, amelyek akadályozták annak teljeskörű érvényesülését. A 2009/22/EK irányelvben rejlő lehetőségek még azokban a tagállamokban sem voltak teljes mértékben kiaknázva, amelyekben a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárások eredményesek voltak, és azokat széles körben alkalmazták.[22] Tehát a 2009/22/EK irányelv jócskán megérett a modernizációra, aminek főbb sarokpontjai a szabályozás mentén a következők.

I. A 2020/1828/EU irányelv hatálya

Az 2009/22/EK irányelvhez képest az Irányelv hatályát kiterjeszti a jogalkotó. A fogyasztók kollektív érdekeinek védelme a pénzügyi szolgáltatási, az energia-, a távközlési, az egészségügyi és a környezetvédelmi ágazatra, és az egyéb horizontális és ágazatspecifikus uniós területekre is kiterjed. A módosítás révén az Irányelv hatékonyabb fellépést biztosít azon gazdasági ágazatokban is, ahol a megvalósuló jogsértés a fogyasztók nagy számát

érinthesi. Ennek megfelelően az Irányelv I. melléklete, amely a keresetindítás alapjául szolgáló uniós jogi rendelkezések felsorolását tartalmazza - ideértve ezen rendelkezések nemzeti jogba átültetett megfelelőit is - jelentősen bővül az eddigiekhez képest.

II. Feljogosított egységek (perindításra jogosultak)

Az Irányelv továbbra is a tagállamok által kijelölt, "feljogosított egységek" számára teszi lehetővé, hogy keresetet indítsanak. Azonban változás, hogy a feljogosított egységeknek minimumkritériumoknak kell megfelelniük, melyek a következők: kijelölés szerinti tagállam nemzeti jogának megfelelően létrehozott jogi személy, amely igazolni tud 12 hónapnyi, a fogyasztók érdekeinek védelme céljából a kijelölés iránti kérelem benyújtását megelőzően kifejtett tényleges nyilvános tevékenységet; az alapszabályban meghatározott célja alapján jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy védje a fogyasztóknak az I. mellékletben említett uniós jogi rendelkezésekben meghatározottak szerinti érdekeit; nonprofit jellegű; nem áll fizetésektől mentes eljárás alatt és nem fizetésektől mentes nyilvánított szervezet; független, nem áll kollektív perindításban érdekelt szervezet befolyása alatt, nem finanszírozza ilyen, valamint a fogyasztók érdekei közötti összeférhetlenség megelőzésére irányuló eljárásokat alakított ki; bármely megfelelő eszköz segítségével - így különösen a honlapján - világos és közérthető megfogalmazásban nyilvánosságra hozza a szervezetnek az első öt pontjában felsorolt feltételeknek való megfelelését igazoló információkat, továbbá információkat arról, hogy általában melyek a finanszírozási forrásai, milyen a szervezeti, irányítási és tagsági struktúrája, valamint mi az alapszabályban meghatározott célja és mik a tevékenységei.

A kártérítésre irányuló kollektív jogorvoslati keresetek esetében a feljogosított egységeknek pénzügyi kapacitásukat és a keresetet alátámasztó forrásaik eredetét is fel kell tárniuk a bíróságok vagy közigazgatási hatóságok előtt. A bíróságok és közigazgatási hatóságok jogosultak lesznek megvizsgálni a harmadik fél általi finanszírozásra vonatkozó szabályokat.

III. Az eljárás hatékonyságát elősegítő változások

Azokban a tagállamokban, ahol a kollektív keresetek feljogosítottjai - nem államilag finanszírozott - civil szervezetek, a perlési költségek és különösen a pereszteség kockázata jelentősen visszatartó hatású a perindítási hajlandóság tekintetében. Az Irányelv ezért megköveteli a tagállamoktól a harmadik fél általi finanszírozás biztosítását, és annak elkerülését, hogy a perköltség kockázata ne jelentsen pénzügyi akadályt. Főszabály szerint az érintett egyéni fogyasztók nem viselik az eljárás költségeit, azonban kivételes körülmények fennállása esetén az érintett egyéni fogyasztó kötelezhető az eljárás azon költségeinek viselésére, amelyek az említett egyéni fogyasztó szándékos vagy gondatlan magatartásának következtében merültek fel.

- 21/22 -

Az Irányelv rendelkezéseket tartalmaz arról is, hogy a fogyasztókat megfelelően tájékoztatni kell a kollektív érdekvédelmi kereset eredményéről, és a fogyasztók érdekében elért előnyről.

Az Irányelv ezenfelül a kollektív peren kívüli egyezséget is elősegíti. Az egyezség alapulhat a felek közös javaslatán, vagy a bíróságnak vagy a közigazgatási hatóságnak a feljogosított szervezettel és a kereskedővel folytatott konzultációt követő egyezségekre való - határidő tűzése melletti - felkérésén is. Természetesen a bíróság vagy a közigazgatási hatóság felülvizsgálja az egyezséget, és jóváhagyja, ha megfelel a nemzeti jognak, az tisztességes és érvényesíthető a fogyasztók érdekében. Ha a bíróság vagy közigazgatási hatóság nem hagyja jóvá az egyezséget, akkor folytatja a képviselési kereset elbírálását. A jóváhagyott egyezség

kötelező érvényű, de az egyéni fogyasztónak lehetősége van arra, hogy elfogadja vagy megtagadja az egyezség kötelező erejét magára nézve.

Az Irányelv egyértelművé teszi a kollektív kereset és az egyéni igények közötti kapcsolódást. Az egyéni fogyasztó perében a jogsértést megállapító jogerős bírósági vagy hatósági határozat deklaráltnak jelent bizonyítékot. A kollektív érdekeket védő közérdekű perben hozott határozat mindegyik fél által felhasználható lehet az ugyanazon gyakorlat miatt, ugyanazon vállalkozással szemben indított, bármely eljárásban. Emellett az egyéni fogyasztói igények védelmében az Irányelv előírja azt is, hogy az egyéni fogyasztói igényre alkalmazandó elévülési időnek - az adott jogsértés megszüntetésére irányuló intézkedések meghozatala iránti - képviseleti kereset elbírálása közben történő lejártá ne akadályozhassa meg a fogyasztót abban, hogy a később keresetet indítson.

A jogsértés megszüntetésére irányuló keresetek tekintetében az eljárás kezdeményezésre jogosultak lehetőségei természetesen jellegükből adódóan nem azonosak, és ez a jogintézmény hatékonyságában is jelentős különbségeket okozhat. Az állami hivatalok rendszerint információelőnyvel rendelkeznek, és hatékonyabban képesek orvosolni a társadalmi érdeksérelmeket magán fellépésének hiányában is.[23] Az állami szervek feladata törvényben előírt, és ennek érvényesülését biztosítja az állam személyi és finanszírozási háttere. Az állam képes megfelelő létszámú és szaktudású munkaerő folyamatos alkalmazására, és a perléssel járó költségek nem jelentek olyan kockázati tényezőt számára, amely megakadályozhatná a fellépést. Ez különösen a kevésbé fejlett civil szférával rendelkező államokban meghatározó körülmény. Az állami szervek jogi státuszukból eredően nagyobb lehetőségekkel bírnak a bizonyítékok beszerzésében is. Az Irányelv felismerve ezt a problémát, előírja, hogy amennyiben egy feljogosított szervezet észszerűen elérhető bizonyítékokat szolgáltatott a kereset alátámasztására, és jelezi, hogy további bizonyítékok állnak rendelkezésre, a bíróság elrendelheti, hogy az alperes vagy a harmadik fél rendelkezésre bocsássa e bizonyítékokat. Ez a civil szervezetek perindítása esetén nyilvánvaló könnyebbséget fog jelenteni.

A fentiekén túl a civil szervezeteknél a finanszírozás megoldása kulcskérdés, hiszen még pernyertesség esetén is a várható előny nagysága elmaradhat a szükséges ráfordítástól.[24] A magas költségek miatt a pénzügyi háttér hiánya akár a jogsértő magatartással szembeni fellépés elmaradásához is vezethet, figyelemmel arra a tényre is, hogy Európában a "vesztes fizet" elve jellemző a polgári eljárásjogokban.[25] A civil szervezetek perindításának finanszírozása érdekében az Irányelv támogatás nyújtását teszi lehetővé. Az Irányelv előírja, hogy a tagállamok hozzanak intézkedéseket annak biztosítása céljából, hogy a kollektív keresetekkel kapcsolatos eljárások költségei ne akadályozzák meg a feljogosított szervezeteket abban, hogy keresetet indítsanak. Ez jelentheti például közfinanszírozás rendelkezésre bocsátását, strukturális támogatást, az alkalmazandó bírósági illeték korlátozását, vagy költségmentesség biztosítását. Lehetőséget biztosít továbbá arra is az Irányelv, hogy azoktól a fogyasztóktól, akik kinyilvánították, hogy kollektív keresetben a feljogosított szervezet képviselje őket, díjat kérjenek.

IV. Összegzés és javaslatok a hazai szabályozás kapcsán

A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.) által bevezetett kollektív perindítással hazánkban az 1990-es években előremutató, az Európai Unió jogának megfelelő, modern jogintézmény született. Az eltelt időszak tapasztalatai megmutatták azonban Európa-szerte a jogsértés megszüntetésére irányuló mechanizmusok,

így a magyar szabályozás hiányosságait is. Ezért az Irányelv reformja, és ennek nyomán az Fgytv. modernizációja is időszzerűvé vált.

Az Irányelvben a kollektív keresetindítás alapjául szolgáló jogsértések kibővítése, a kereseti kérelem alapjául szolgáló lehetőségek kiterjesztése, a kollektív egyezség lehetővé tétele, a bizonyítékok széleskörű felhasználhatósága, a bizonyítási szükséghelyzet deklarálása, valamint a finanszírozás elősegítése mind-mind rendkívül előremutató törekvések. Emellett fontos megvizsgálni azt is, hogyan hathat mindez a jelenlegi hatályos magyar szabályozásra, illetve milyen hazai tapasztalatok teszik szükségessé a változtatást.

Az Irányelv rendelkezéseit természetesen a hazai joganyagban is át kell majd vezetni. Az Irányelv alapján az Fgytv. eddigi - véleményem szerint egyébként sem helyes - "közérdekű igényérvényesítés" és "közérdekű kereset" felosztása nem tartható, indokolt lenne felcserélni a deklaratív, jogsértést megállapító és a marasztalás iránti keresetindítási kategóriákra.[26] Ezzel együtt érdemes lenne megszüntetni a perindításra jogosultak lehetőségei közötti jelenlegi - és a gyakorlati tapasztalatok alapján teljesen indokolatlan - különbségtételt is. Mint ahogy már utaltam arra, az állami szervek - hazánkban különösen az ügyészség - lehetőségeiket tekintve jóval hatékonyabb közérdekű igényérvényesítők a fogyasztóvédelem területén, mint más perindításra feljogosítottak. Az ügyészség feladata alkotmányos jogállásából eredően a közérdek védelme, ezért az ügyészségen külön erre szakosodott professzionális szervezeti egységek feladata a közérdekű perek - így a fogyasztóvédelmi per - megindítása.

- 22/23 -

A fentiek mellett szintén lényeges lenne a fogyasztók széles körének érintettsége és a jelentős nagyságú hátrány mint perindítási feltételek elhagyása. Ugyanis a gyakorlati tapasztalatok szerint a perindítások egyik legnagyobb akadálya az, hogy a hatályos törvény a fogyasztók "széles" körének érintettséget írja elő. A jelenlegi bírói gyakorlat a "széles" kör kifejezést több ezres-tízezres érintett fogyasztó esetében határozta meg. Ez a volumen olyan nagy, hogy a tapasztalatok szerint a bekövetkező jogsértések jelentős részében nem lehet helye perindításnak, annak ellenére, hogy a jogsértés a fogyasztók relatíve nagy számát, több száz vagy akár ezer fogyasztót érint - például utazásszervezők, üdülési jog értékesítők, termékbemutató szervezők, vagy hamis egészségügyi termékeket árusító webáruházak. A "széles" kör, mint feltétel sem a hatályos irányelvből, sem a korábbi irányelvből nem következik, és nem is e feltétel adja a fogyasztóvédelmi per közérdekűségét. A fogyasztóvédelmi per nem a "széles" kör miatt közérdekű, hanem egyrészt azért, mert a megindítására nem a jogsérelmet szenvedett fogyasztók, hanem a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére feljogosított szervek jogosultak, másrészt pedig azért, mert "a fogyasztók személyében nem ismert köre" érdekében indítható, nem pedig az egyedi igény érdekében. Ezen túl a "széles" kör, mint feltétel külföldi példákkal sem támasztható alá. Továbbá a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:105. §-ában szabályozott közérdekű per e feltételt nem tartalmazza, ezért a két jogszabály közötti összhang sem áll fenn.

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) közérdekből indított perek közös szabályait meghatározó rendelkezéseitől való eltérés is indokolt lenne. A Pp. ugyanis csak a sérelmet, kárt szenvedett fogyasztó igényérvényesítésére koncentrálna, holott előfordulhat olyan eset, hogy a jogsérelmet fennáll, így jogsértés megszüntetésére irányuló határozatnak lenne helye, amely egyben a fogyasztói jogsérelmet orvosolja, és nincs

egyéb jogorvoslat iránti - például kártérítés iránti - igény. Ilyen kereset azonban a Pp. közérdekű perekre vonatkozó szabályozása alapján jelenleg nem indítható.

A fentieken túl az Irányelv feltételeket határoz meg, amelyeket a feljogosított egységeknek teljesíteniük kell ahhoz, hogy jogosultak legyenek az Irányelv alapján képviseleti keresetet indítani, valamint a tagállamok feljogosított egységek kijelölésével kapcsolatos kötelezettségeit. Természetesen e külön szabályozás létrehozását igényeli majd a hazai jogalkotótól. •

JEGYZETEK

[1] A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

[2] Javaslat az Európai Parlament és Tanács irányelve a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti eljárásokról és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, COM(2018)184 final.

[3] "A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket." Lásd: Medvéne Szabad Katalin: A fenntartható fejlődés gazdaságtana. Perfekt, Budapest, 2005.

[4] Az információs társadalom korában a fiatalok világa telített hírközlési- és technikai újításokat nyújtó termékekkel és szolgáltatásokkal. A jövő fogyasztásának legjellemzőbb változásai a virtualitás és a személyes jelenlétet nélkülöző kommunikáció terjedése. A legjellemzőbb példa a rendkívül sok applikáció, mellyel a fiatalok találkoznak. Az okostelefonra, illetve a számítógépre történő letöltéseknél nem, vagy nem megfelelően figyelmeztetik a fiatalokat, hogy többletköltségük lehet a megrendelés le nem mondásából. Egy ilyen eset akár 45 ezer forintos többletköltséget okozott a póru jár gyermek családjának, csak mert nem olvasta el az általános szerződési feltételeket. Horváth György - Baranovszky György - Eitmann Norbert: Átvert gyermekek, kiszolgáltatott és becsapott fiatalok - fogyasztóvédelem és a diákok, az új köznevelési törvény koncepciója. <http://Ringmagazin.hu>, 2011. november 15.

[5] Hajnal Zsolt: A fogyasztók kollektív érdekeinek védelme In: Hajnal Zsolt - Jagusztin Tamás - Joó Imre - Osztovits András - Szikora Veronika (szerk.): Kollektív fogyasztói jogérvényesítés. Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete, Debrecen, 2012. 13-18.

[6] Zöld könyv a kollektív fogyasztói jogorvoslatról, Brüsszel, 2008. november 27., COM(2008)794 final.

[7] Az Európai Parlament 2012. február 2-i állásfoglalás a "Nyilvános konzultáció: A kollektív jogorvoslattal kapcsolatos egységes európai megközelítés felé" című munkadokumentumról, 2011/2089(INI).

[8] 2013/396/EU ajánlás.

[9] Deborah R. Hensler: The Global landscape of collective litigation, In: Deborah R. Hensler - Christopher Hodges - Ianika Tzankova (szerk.): Class Actions in Context - How Culture, Economics and Politics Shape Collective Litigation. Edward Elgar, Cheltenham-Northampton, 2016. 6.

[10] Nagy Csongor István: Javaslat a csoportper honi szabályozására az új Polgári Perrendtartás kodifikációjának apropóján. Magyar Jog, 2014/4. 203.

[11] Hensler i. m. (9. vj.) 3.

[12] Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, C-295/04; Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA, C-296/04; Nicolò Tricarico és Pasqualina Murgolo v. Assitalia SpA., C-297/04 és C-298/04 egyesített ügyek.

[13] Légrádi István: Mintaértékű kollektív igényérvényesítési eljárások Németországban - figyelemmel az uniós jogfejlődésre. Themis, 2014. június, 119.

[14] Hensler a következő négy kategóriára osztja a csoportos perlés fajtáit: (1) Informális eljárás mód: megengedik a bíróságnak, vagy más jogvitát eldöntő szervezetnek, hogy megállapítsák az igények körülményei alapján azokat a szempontokat, amelyek alapján csoportokat képeznek és így előnyösebben kezelik azokat anélkül, hogy a csorbítanak a felperesek lehetőségeit az egyéni érdekérvényesítés kapcsán. (2) Adminisztratív típusú rendszer: önkéntes alapon és ennek eredményeként az igényeket tárgyalásos úton rendezik. (3) A csoportos perlési eljárás: lehetőséget ad a bíróságnak vagy más jogvitát eldöntő szervezetnek, hogy döntést hozzanak a közös ügyekben - például a bíróság illetékessége vagy a bizonyítékok elfogadhatósága - az összes igény tekintetében a csoportban, amíg a végső döntést meghagyja érdemben az egyéni igényekről való döntésnél. Néha a döntés a közös ügyekben a felek közötti önkéntes egyezséghez vezet. (4) Csoportos kereset (class action). Hensler i. m. (9. vj.) 6.

[15] Michele Graziadei: Comparative Law as the Study of Legal Transplants. In: Mathias Reimann - Reinhardt Zimmermann (szerk.): The Oxford Handbook of Comparative Law. Oxford University Press, Oxford, 2006.; Alan Watson: Legal Transplants: An Approach to Comparative Law. University Press of Virginia, 1974.

[16] Légrádi i. m. (13. vj.) 124.

[17] A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló, 2013. június 11-i bizottsági (2013/396/EU) ajánlás végrehajtásáról, 2018. január 25., COM(2018)40 final.

[18] Uo.

[19] A célra vezetőségi vizsgálat a tisztességtelen szerződési feltételekről szóló 93/13/EGK irányelvre, a fogyasztási cikkek adásvételéről és a kapcsolódó jótállásról szóló 1999/44/EK irányelvre, az árak feltüntetéséről szóló 98/6/EK irányelvre, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló 2005/29/EK irányelvre és a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 2009/22/EK irányelvre terjedt ki.

[20] COM(2018)184. final.

[21] A Bizottság jelentése a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 1998. május 19-i 98/27/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv alkalmazásáról, 2008. november 18., COM(2008)756. final; A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 2009/22/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv alkalmazásáról, 2012. november 6., COM(2012)635 final.

[22] Az Európai Bizottság áprilisban az Európai Parlament és Tanács a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviselői eljárásokról és a 2009/22/EK hatályon kívül helyezéséről címmel irányelv javaslat indokolásából.

[23] Roger van den Bergh: Private Enforcement of European Competition Law and the Persisting Collective Action Problem. *Maastricht Journal of European Competition Law*, 20. kötet, 1. kiadás, 2013. 12.

[24] Dimitrios-Panagiotis Tzakas: Effective Collective Redress in Antitrust and Consumer Protection Matters: A Panacea or a Chimera? *Common Market Law Review*, 2011/48. 1125.

[25] Cristopher Hodges: Collective Redress in Europe: The New Model. *Civil Justice Quarterly*, 2010. 370.

[26] Az eredeti 1997-es szöveg egészen az Fgytv. 2012-es módosításáig egységesen szabályozta a keresetindítás szabályait, azonban a módosítás során a törvényalkotó szétbontotta a jogintézményt, és a 38. §-nak a "közérdekű igényérvényesítés", míg a 39. §-nak a "közérdekű keresetindítás" címet adta. Ez a címadás félrevezető lehet, mert azt sugallhatja, hogy a két különböző jogintézményről van szó. Az egyik valamiféle igényérvényesítési eljárás, míg a másik keresetindítást, tehát bírósági pert takar. Alapvetően mind a kettő szinte azonos közérdekű perlési lehetőség. A jogalkotó igényérvényesítésként jelöli meg a keresetindítást, ha kereset benyújtásának feltétele annak igazolása, hogy a fogyasztóvédelmi hatóság a vállalkozás Fgytv. 45/A. § (1)-(3) bekezdésében meghatározott fogyasztóvédelmi rendelkezésekbe ütköző tevékenységét véglegesen megállapította. Vagyis a perben érvényesíthető polgári jogi igény az Fgytv. hatálya alá tartozó, illetve a fogyasztóvédelmi hatóság hatáskörébe tartozó jogszabályi rendelkezés megsértéséhez tapad. A közérdekű keresetindításnál ez a feltétel nem található meg. Ebben az esetben a perindítás a polgári anyagi jog szabályainak megsértése miatt történhet, sui generis tényállásként. Egyéb iránt mind a két jogintézmény a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítésére szolgál, és maga a jogalkotó is a címet követően a 39. §-ban az igényérvényesítés kifejezést használja a továbbiakban, ezért a címek elnevezésében a különbségtétel inkább jogtechnikai jellegű, mint tartalmi.